

מנחות עא ADDENDUM

משה שווערד

א. הגרי"ז על מסכת מנחות דף סד/ב

במשנה מצות העומר להביא מן הקרוב לא ביכר הקרוב לירושלים מביאין אותו מכל מקום, ופרש"י, לא ביכר לא בישל כל צרכו, ויש לעיין אם דין זה דבעינן בישל כל צרכו הוא בבל המנחות דבעינן בישל כל צרכו, או שזהו דין מיוחד בעומר...

והנראה בזה דהנה רש"י יליף לה מדתנן לא ביכר הקרוב לירושלים דביכר משמע בישל כל צרכו, ונראה דכן מציינו מבואר לקמן (דף ע"א ע"א) גבי מנין לעומר שמתיר בהשרשה מנלן דכתיב אביב לאו מכלל דאיכא דלאו אביב [וקשרי ליה עומר דהא לא ממעטיה קרא אלא מהבאת העומר לחודיה, רש"י] ודילמא דלאו אביב ולעולם דעייל שלישי [ולעולם שהביא שלישי אבל תבואה שלא הביאה שלישי לא שרי ליה עומר דאביב היינו מבושל כל צרכו, רש"י], ומבואר מזה דמקרא דאביב דכתיב גבי עומר ילפינן דבעינן למצות עומר מבושל כל צרכו, אמנם לפי"ז משמע דהוא דין מיוחד לעומר משא"כ בשאר מנחות ליכא דין זה, וא"כ הוה ליה להרמב"ם להשמיענו דין זה, ומדסתם משמע דלית ליה דאיכא דין מיוחד בעומר ולא הזכיר כלל אי בעי כל צרכו או לא, עכ"פ ברש"י מבואר להדיא דזה נלמד מקרא דאביב דבעינן בישל כל צרכו,

ונראה להביא ראיה לזה מגמרא ר"ה (דף י"ג ע"א) דאמרין התם דקים להו לרבנן בין שלישי לפחות משליש דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש ואי ס"ד דלא עייל כלל בחמשה יומא מי קא מליא, ע"כ, ואכתי קשה דילמא עייל ביד נכרי עד שלא הגיע לשליש כגון רביעא או דנקא כיון דהשתא קאי הגמרא דלא קים להו לרבנן גדול בחמשה ימים עד יותר משליש וכשר לעומר, ומדלא משני הכי ע"כ דבעינן לעומר בישל כל צרכו ולא סגי בשליש, וע"כ שפיר קאמר דבחמשה יומי לא קא מליא מפחות משליש דהיינו רביעא או דנקא עד כדי שיבשל כל צרכו, ואין לדחות ולומר דאין זה משום דין אביב, אלא דכיון דבעינן כרמל משום זה בעי בישול כל צרכו, דהא דין כרמל אינו אלא למצוה ולא לעיכובא, וכיון דהם הקריבו עומר ולא היה להם אחר ע"כ הקריבו בשליש, ומנ"ל להוכיח דקים להו וע"כ מוכח דהא דבעינן בעומר בישל כל צרכו זהו מדין אביב וזהו גם לעיכובא:

אמנם בפירוש הרמב"ם לר"ה [הנדפס במיוחד] פירש דברי הגמרא דבחמשה יומי מי קא מליא היינו שיהיו ראויין לטחינה, וע"כ מבואר מזה דלית ליה דבעינן בשיל כל צרכו, אלא דכיון דבעינן גרש וכרמל דהיינו טחינה ובשליש עדיין לא מיטחן שפיר, ונהי דלחם הוי אבל טחינה דבעינן לעומר מדין כרמל זה לא הוי עד דבשיל כל צרכו, ואין זה מדין אביב הא דבעי בישל כל צרכו, וה"נ צ"ל דפירש סוגיין (בדף ע"א ע"א) דאין זה מדין אביב, אלא דהגמ' נקטה רק דבעינן בישל יותר משליש משום טחינה, ואביב דנקטה לסימנא לדיני עומר, ולפי"ז אין הוכחה דבעינן אביב בעומר וגם משנתנו דביכר אפשר דפירש כן, ולפי"ז כיון דזהו מדין טחינה של עומר משום דבעי גרוסות ובלא בישל כל צרכו לא יהיה גרש, ע"כ לא הוצרך להביא דין זה כיון דזה נכלל בדין גרש דבעינן שזה כבר הזכיר:

ב. ספר מנחת חינוך - מצוה שב - אות ה

...ולכאורה קשה דהר"מ כתב אחרי זה [בפ"ז מתמידין ומוספין הט"ו], דקוצרין מפני הנטיעות שלא יפסידו, ובמשנה אינו מבואר אלא קוצרין מפני הנטיעות ולא סיים שלא יפסידו, וא"כ למה ליה להר"מ לסיים זה, דאפילו בלא הפסיד שרי, כיון דהוא שדה האילן דאין מביאין לכתחילה. אך ראיתי דרש"י במשנה שם פירש ג"כ כן שלא יפסידו שאותה התבואה אינה ראויה לעומר וכו', ולמה צריך לזה, ואפשר דאורחא דמילתא נקט. ומ"מ על הר"מ צ"ע למי שבקי בספרו שאינו מוסיף מדלילה על לשון המשנה והש"ס אם לא על איזה כוונה מיוחדת לענין דינא. ועיין תוס' שם ס"ח ע"א מפלפלין אי פירות שבעמקים לחוד אי כשרים למנחות ולעומר, והר"מ מדלא הביא זה בהלכות איסורי המזבח רק כתב שם בית השלחין וכן כאן גבי עומר, נראה שבעמקים כשר, ועי"ש ברש"י ותוס', ואין כאן מקומו להאריך:

ג. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כה

ב) אמרינן (ביומא מ"ו ע"ב) **דשבת הותרה בק"צ ולא דחוייה ומ"מ נראה דעבדינן טצדקא שלא להביא לידי איסור שבת כדמוכח מההיא דמנחות (נ' ע"ב) גבי חביתיה כ"ג דדוחות את השבת משום דבעינן תאפינה נאה ואי עביד לה מאתמול אינשפה לה ופרכינן ואימא דכביש ליה בירקא ע"ש אלמא דעבדינן טצדקא ולא דוקא טצדקא שיהא אפשר שלא לעשותו כלל בשבת אלא אפילו טצדקא למעט בהאיסור ג"כ עבדינן כדמוכח מההיא דמנחות (ס"ג ע"ב) בקצירת העומר דבשבת היה נקצר באדם אחד כדי למעט באיסור שבת ואע"ג דסוף סוף אותן הג' סאין היה נקצר בשבת מ"מ לא היו עושין כמו בחול שהיה נקצר בג' בני אדם ובג' מגלות ובג' קופות כדי למעט באיסור שבת והנה מקשים העולם בשחיטת הקרבנות בשבת אמאי אין עושין ע"י שנים דהא שנים שעשאוהו פטורים ואפילו אי נימא בשנים שעשאוהו דג"כ אינו מותר לגמרי מדאורייתא מ"מ עכ"פ אמאי לא עבדינן להקל האיסור**

אך נראה דזה דעבדינן טצדקא כדמוכח מההיא דחביתין וקצירת העומר ואף למעט האיסור עבדינן הוא רק במכשירין ואף לר"א דס"ל מכשירין דוחין את השבת אף אם אפשר לעשותן מע"ש דכורתין עמים לעשות פחמים כו' מ"מ אמרינן בעירובין (ק"ג). דמדה ר"א דכל מה שאפשר לשנויי משנינן וכהן שעלתה לו יבלת חותכו בשניו כדי למעט באיסור שבת דכל שאפשר לשנויי אין זו מכשירין **אבל בגוף ההקדמה אע"ג דאפשר לשנויי כגון לעשותו בשנים לא עבדינן טצדקא כיון דהותרה ...**

שחיטת קרבן פסח בשבת על ידי זר

משה שווערד

1. רש"י מסכת יבמות דף לג עמוד ב

שחיטה בזר כשרה - ואין כאן זרות.

2. רש"י מסכת יבמות דף לג עמוד ב

ד"ה שחיטה בזר כשרה ואין כאן זרות. משמע אבל איסור שבת מיהא איכא דלא הותרה במקדש אלא לכהנים בלבד כדאר"ח לעיל אבל לא לזרים אפי' בשחיטה שכשרים לה וכמ"ק בסנהדרין (נא) היא כיון דלא אישתריא שבת לגבה כו' ומ"מ בדיעבד שחיטתן כשרה כדמוכח למ"ד ביומא שחיטת פרו בזר כשרה ויוה"כ שוה לשבת בזה וראיתי בתשובת חכ"צ ס' מ"ד שהגיה בלשון הרא"ש בתשובה שהעתיק שם וז"ל האי ושוחט כו' ל"ד כו' ע"ש מוכח דפשיטא ליה שיוכל זר לשחוט לכתחלה אפי' בשבת וקצת משמע כן בס"פ תמיד נשחט במשנה דתנן התם שחט ישראל כו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ואולי י"ל דפסח שאני דלכתחלה מצות השחיטה בבעלים כדאיתא שם (ו ב) וצ"ע בזה:

3. רש"י מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל - אם ירצה, שהשחיטה כשירה בזרים בכל הקרבנות.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו. עי' רש"י דכ' אם ירצה ישראל לשחוט, ולכאן' הא ילפינן מדכתי' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל דמצוה על הבעלים לשחוט הקרבן. ולגבי הא דפליגי אי הני כהני שלוחי דידן או דרחמנא, כבר ביארו בזה דלגבי שחיטה ודאי שלוחי דידן גינהו. ולכאן' הא מצוה בו יותר מבשלוחו, ומאי "אם ירצה". ובלשון רש"י משמע אם ירצה ישראל אף שאינו מבני החבורה, וצ"ע. וראה להלן.

5. שערים מצויינים בהלכה-פסחים דף סד.

קמ"ל דשחיטה בזר כשרה. בשער המלך (ביאמ"ק פ"ו) הביא הגמרא יבמות (לג:): דפריך, זר ששימש במקדש במאי, אי בשחיטה הא שחיטה בזר כשרה, ופרש"י דאין כאן זרות, ומוכיח מזה דדוקא משום זרות ליכא, אבל חייב משום שבת. ובערוך לנר (שם) כתב, דאי אפשר לפרש כן, כיון דזר מותר בשחיטת קדשים לכתחילה, היאך יתחייב על השחיטה, עי"ש. והנה בגמרא דהכא נמי מוכח כדברי הערוך לנר, דאיתא במשנה שחט ישראל וקבל הכהן כו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ומשמע דאכולהו קאי, וא"כ הזר היה יכול לשחוט בשבת כמו בחול. ואפשר דאין כ"כ ראיה, שיש לחלק בין קרבן פסח דמחויב בה כל אחד ואחד מישראל, משא"כ קרבן ציבור ממש, הגם שיש לכל ישראל חלק בה, מ"מ החוב על הכהנים. וכן ראיתי בהגהות חשק שלמה להגאון מהר"ש מוילנא עמ"ס מנחות (יט.) שהוכיח דבקרבן יחיד וקרבן פסח המצוה שהשחיטה יהיה בבעלים.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף סד עמוד א

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. ויעוי' ברש"י יבמות דף ל"ג ע"ב בד"ה שחיטה, דמשמע מלשונו דהא דשחיטה בזר כשירה היינו דליכא משום זרות אבל איסור שבת מיהא איכא, והנה מבואר במתני' דגם הישראל יכול לשחוט ותנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ומשמע לכאן דאף בשבת שרי ליה, ואולם כבר הבאנו לעיל דמצוה בק"פ דהבעלים ישחטו. וכ"כ הרש"ש שם דפסח שאני דלכתחילה מצות השחיטה בבעלים, ולהכי בזה אמרינן דכמעשהו בחול כו'. ואולם מלשון רש"י "אם ירצה" משמע לכאורה דאיירי בישראל אחר סתם ולא בבעלים, דאי הוי הבעלים מאי לישנא ד"אם ירצה" הא מצוה היא, ולפ"ז צ"ל לשיטת רש"י ביבמות דבאמת בשבת יהיה אסור לו.

7. משנה מסכת כלים פרק א

(ח) לפנינו מן החומה מקדש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הבית מקדש ממנו, שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממנו, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חייבים עליה חטאת. עזרת ישראל מקדשת ממנה. שאין מחסר כפורים נכנס לשם, וחובין עליה חטאת. עזרת הכהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה לשחיטה ולתנופה:

8. רש"י מסכת פסחים דף ז עמוד ב

פסח וקדשים - הבעלים נצטוו דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו ושחט.

9. רש"י מסכת פסחים דף ז עמוד ב

רש"י ד"ה פסח הבעלים נצטוו כו'. לכאורה מזה סתירה להש"ך בחו"מ שפ"ב סק"ד שכתב דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן לאחר את בנו למוהלו ומבטל בזה מ"ע. הרי שחיטת קדשים דג"כ נצטוו בעלין ובכולי הש"ס מוכח דכהנים היו רגילין לשחוט. ועי' מש"כ בברכות (לא ב) אמנם ק"ל הרי במנחות (יט) אמרי' אי מה כו' אף שחיטה בבעלים וההוא לא מצית אמרת כו'. וצ"ל דהתם הכוונה שאינה לעיכובא אבל מ"מ מצוה בבעלים והעיקר נ"ל דכונת רש"י שהבעלים נצטוו שישתדלו בשחיטת קרבנם אם ע"י עצמו או ע"י שלוחן:

10. שפת אמת מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל לכאורה י"ל הטעם כדי שיהיו הכהנים כולן פנוין לעסוק בהקרבת הפסחים אך רש"י פי' שחט ישראל אם ירצה וכ"מ בגמ' דמקשינן לא סגי דלאו ישראל ומשני דקמ"ל דמקבלה ואילך מצות כהונה [אכן בדברי הימים ב' גבי פסח חזקיהו משמע דהיכא דאפשר שוחט ישראל וע"ש ברש"י דמצוה בבעלים]...

11. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף לג עמוד ב

קנט) בדין זר שישחט בשבת

גמ' זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה, שחיטה בזר כשרה, וכתב רש"י ואין כאן זרות, עכ"ל.

וברש"ש דייק דמשמע דזוקא משום זרות אין כאן, אבל משום איסור שבת חייב, דלא הותרה שחיטת קדשים בשבת אלא לכהנים בלבד, ולא לישראלים, אף על פי דהם כשרים לכתחילה לשחיטת קדשים.

ולכאורה צ"ב, דהא היתר דשבת אינו משום מצות הכהן, אלא משום מצות הקרבן, וא"כ מה נפ"מ מי השוחט אם כהן או ישראל, ועכ"פ חזינן דאפ"ה הותרה רק לכהנים, וצ"ע.

והרש"ש בקידושין (דף יב ב) כתב כן גם לגבי חלל שעבד דקי"ל דעבודתו כשרה, ולדעת הרמב"ם היינו אפי' אם עבד אחר שנודע שהוא חלל נמי עבודתו כשרה, מ"מ אם עבד בשבת חייב מיתה כמו הכא, כיון דדחיה דשבת נאמרה לכהנים כשרים. ובאמת הכא הוי חידוש טפי, דאע"פ דהשחיטה בזר כשרה לכתחילה, אפ"ה לא הותרה שבת לדידיה, וחייב מיתה.